

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๓

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถ้าเราเป็นชาวพุทธนะ พุทธศาสนานี้สำคัญมาก หลวงตาจะบอกเลยว่า “คนไม่มีบุญนั้น ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา” พระพุทธศาสนาละเอียดอ่อนมาก และมีคุณประโยชน์กับหัวใจมาก เพราะมนุษย์มีความสำคัญที่เรื่องของหัวใจ เพราะหัวใจคือความรู้สึก หัวใจปฏิสนธิจิตเกิดมาเป็นมนุษย์

แต่เราได้สถานะของมนุษย์มา เราเป็น “อริยทรัพย์” ไข่มุม ชีวิตนี้มีคุณค่ามาก เรามีอริยทรัพย์เราก็ตื่นเต้นกับชีวิตประจำวัน ตื่นเต้นกับทรัพย์สมบัติที่เราหามา เรามองข้ามหัวใจนี้ไป

ถ้าเรามองข้ามหัวใจ หัวใจมันเป็นอย่างไร หัวใจเราไม่เห็นใจ แต่พุทธศาสนาสอนเรื่องหัวใจ แล้วให้พิสูจน์กันด้วยการภาวนา ถ้าใครภาวนาได้ บังคับหัวใจได้ เห็นใจไหม หลวงตาท่านสอนว่า “ใจของคนนี้สำคัญมาก ถ้ามันโหดร้ายทารุณนะ...มันโหดร้ายมาก มันชั่วช้าสามานย์มาก ความคิดคนนี่” ถ้าความคิดมันดีนะ มันได้แก้ไขแล้ว ความคิดอันนี้มันจะประเสริฐมาก มันดีมาก ๆ เลย จิตใจที่ได้แก้ไขแล้ว จิตใจของคน

เราดูสิ คุณงามความดี เราปลงธรรมสังเวชไหม... ดูสิ คนที่เขาฆ่า เขามาด้วยคิดว่าเป็นคุณงามความดีทั้งนั้น แต่คุณงามความดีของเขา เขาได้รับข้อมูลอย่างไรมา เขาถึงได้ทำอย่างนั้น แล้วคนที่ใช้เขาเห็นไหม คนที่รับงานมา แล้วมาทำงาน นี่หัวใจของคนมันแตกต่างหลากหลาย เห็นไหม

พอแตกต่างหลากหลายขึ้นมา แล้วร่างกายสัณยภาพของมนุษย์ก็เหมือนมนุษย์ใจ สิ่งนี้มนุษย์รวมตัวกัน พอรวมตัวกันขึ้นมา แต่เราจะควบคุมความรู้สึกเขาอย่างไร แล้วคนที่ใช้คนที่ขย่งส่งเสริมให้เขาไปเสียสละ... เสียสละ... แล้วเสียสละออกไปแล้วนี่ ผลมันไปตกอยู่ที่ใคร เห็นไหม จิตใจของคน ถ้าคนที่มีคุณงามความดี คนที่ใจเป็นธรรม เราเห็นคุณค่า

อำนาจาสนา ตำแหน่งหน้าที่การงาน ทรัพย์สินสมบัติ มันเป็นของชั่วคราวทั้งนั้น ถ้าเรามีสติ มีปัญญาของเรา มันยับยั้งสิ่งนี้ได้ ธรรมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “อริยวินัย” ผู้ใดทำความผิดแล้วสำนึกใจ

คูสี พระเวลาลงอุโบสถต้องปลงอาบัติ สิ่งที่ต้องปลงอาบัติเพราะอะไร เพราะว่า “ข้าพเจ้าได้ทำความผิดมา ข้าพเจ้าจะตำรวมระวัง และข้าพเจ้าจะไม่ทำอีกต่อไปข้างหน้า” เห็นไหม ตำรวมระวัง

แต่ไม่ใช่อย่างนั้น นี่มันไม่สำนึกผิด ไม่มีการให้อภัย ถ้ามีการสำนึกผิด การให้อภัย คนเรามันมีกรรมเก่า กรรมใหม่ กรรมนั้นสร้างมาขนาดไหน เวลากรรมมันให้ผลขึ้นมา แต่เราคิดแบบวิทยาศาสตร์ คิดแบบโลกใจ ว่าเราบริหารจัดการของเราได้ เราต้องทำของเราได้ เราจัดการของเราตลอดไป

นี่หัวใจเห็นไหม หัวใจไม่มีคุณธรรม แต่เวลาพูดธรรมะกันนะ ธรรมะสูงส่งมาก ผู้นี้มีหัวใจเป็นธรรมทั้งนั้นเลย ถ้าหัวใจเป็นธรรม สิ่งใดมีค่าละ ถ้าหัวใจเป็นธรรมนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้วนี่ อะไรมันมีค่ากว่าธรรมในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เรากราบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เห็นไหม เรากราบพระกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็กราบ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบอะไรละ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสดา เป็นเจ้าของศาสนา เป็นผู้รู้ค้นขึ้นมา แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบอะไร

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบนะ พระถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบอะไร” เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าของ เป็นผู้รู้ค้นขึ้นมาเอง

“เรากราบธรรม...เรากราบธรรม ...เรากราบธรรม” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บอกพระว่า “เรากราบธรรม” เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บรรลุธรรม ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ธรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นคุณค่ามากเลย นี่คุณธรรม! สิ่งที่เราพัฒนาแล้ว จิตใจที่แก้ไขได้ จิตใจคนที่มีคุณงามความดี คืออย่างประเสริฐมหาศาล เสียสละได้แม้แต่ชีวิต เห็นไหม

...เสียสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ... เสียสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต... เสียสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม!!

“ธรรม คือ ความถูกต้อง” ถ้าเสียสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม แล้วสิ่งนี้เป็นธรรมหรือเปล่าละ ถ้าสิ่งนี้เป็นธรรม คนที่เขาเข้าใจผิด ให้เวลาเขาใคร่ครวญศึกษา ไม่ใช่มาอาศัยเขา แล้วก็สร้างสถานการณ์กันขึ้นมา แล้วก็ทำลายกัน... ทำลายกัน... อาศัยเขาทำลายกันนี้ หัวใจอำมหิต เห็นไหม มันทำลายชีวิตคน ทำลายทุก ๆ อย่างเลย

แต่ถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมา คุณ เวลาปราบดาภิเษก กษัตริย์แต่ละยุคแต่ละสมัย มันยังมีคราวมีกาลนะ คุณจักรพรรดินะ มีขุนคลังแก้ว มีขุนคลังพล มีขุนนางแก้ว ทุกอย่างเป็นแก้ว จักรมันจะเคลื่อนตลอดเวลา เวลาจักรมันหยุดหมุน จักรพรรดิต้องออกบวชนะ เป็นจักรพรรดิเขายังต้องเสียสละความเป็นจักรพรรดิออกมาได้ เขายังเสียสละได้ จักรพรรดิยังเสียสละจักรพรรดิออกบวชนะ ออกบวชเพื่ออะไร... เพื่อหาคุณธรรมให้สูงส่งกว่านั้น

แต่จะไปแย่งชิงอะไรกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บอกไว้แล้วนะ “อำนาจเป็นของร้อน” วิ่งเข้าไปกอดกองไฟกัน สิ่งที่ได้มา ก็ได้มาด้วยความวิริยะอุตสาหะ แต่ได้มาแล้วจะรักษาไว้ก็แสนยาก นี่มันเป็นวัฏจักร สิ่งต่าง ๆ มันเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

โลกนี้ไม่มีสิ่งใดคงที่ ชีวิตนี้มีการพรากไปเป็นที่สุด สิ่งต่าง ๆ มันหมุนเวียนของมัน มันเป็นเป็นผลของวิญญูะ เราเกิดมาจากวิญญูะ เกิดมาจากกรรม เราก็ต้องอยู่ในปัจจุบันนี้ ผลของวิญญูะ แล้วมันก็จะหมดไป วิญญูะ... วิญญูะ

ถ้าวิญญูะ เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เราเกิดมาในวิญญูะแล้วนี่ พยายามรู้คั่นของเรา สร้างสติปัญญาของเรา ถ้าเราเอาหัวใจของเราไว้ในอำนาจของเรา เอาความคิด เอาความเห็น เอาความทะเยอทะยานทั้งหมด เห็นไหม

ครูบาอาจารย์เรามา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้อยู่ที่โคนต้นโพธิ์ อยู่ในป่าในเขา ครูบาอาจารย์ประพฤติปฏิบัติอยู่ในเขา นี่กิตติศัพท์กิตติคุณมันหอมฟุ้งไป เห็นไหม เขาเคารพบูชาของเขาเอง

แต่เข้าไปเรียกร้องเขา สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา แล้วเอาสิ่งนั้นมาเป็นประโยชน์ มองสังคมนะ แล้วปลงธรรมสังเวชไป มันน่าสังเวช! ถ้าเราเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความวุ่นวายนั้น แล้วมันสลดสังเวชไหม แต่เราออกมาจากความวุ่นวายนั้น เรามายืนอยู่ในสังคมวุ่นวายนั้น แล้วเรามองเข้าไปสิ เห็นไหม ใครใช้ใคร... ใครหลอกใคร... ใครทำใคร... ใครทำอะไร...

ถ้าเราไม่มีสติปัญญาของเรา เราก็จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในสังคมนั้น เราเข้าไปสู่ส่วนหนึ่งของความขัดแย้งนั้น ถ้าความขัดแย้งนั้น เราไม่มีสติปัญญา เราก็ไปกับเขา เห็นไหม ดูใจของคนสิ ถ้าใจมีสติปัญญาเราใคร่ครวญได้ เรารักษาได้ เราดูแลใจของเราได้ ถ้าดูแลใจของเราได้ เอาใจไว้ในอำนาจของเรา นี่เวลาบรรลुरुธรรมขึ้นมา ตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเห็นไหม นี่เอาเราไว้ในอำนาจของเรา

แต่สิ่งนี้เป็นสิ่งที่พยายามต้องประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ต้องมีเหตุมีผล มีสติสัมปชัญญะ ยับยั้งมันไว้ได้ก่อน แล้วถ้าเกิดมันมีความสงบของหัวใจขึ้นมา จะมีปัญญาชุดคู่ ขาดกลาง ทำลายกิเลสอวิชชาออกไปจากใจ

วิธีการอันนี้สำคัญ คุณสิ เขาแสวงหากัน เขาทำกัน เพื่ออำนาจของเขา เพื่อผลประโยชน์ของเขา เขาลงทุนลงแรงขนาดนี้ เขาวางแผนกัน เขารอเวลา รอจังหวะ รอโอกาสของเขา กว่าจะได้จังหวะเข้ามา แล้วรอมานะ แล้วเวลาเหตุการณ์เกิดขึ้นมา จังหวะโอกาสไม่ได้ กาลเวลาก็ต้องเปลี่ยนไป เปลี่ยนไป เขายังรอของเขาได้

แล้วนี่ของเรานะ หัวใจของเราเห็นไหม เรานั่งสมาธิภาวนาของเรา หัวใจของเรา มันปั่นป่วน เราจะรออะไร ถ้าเราไม่มีสติปัญญายับยั้งมัน

หลวงตาบอกว่า “สติเหมือนฝ่ามือกั้นกระแสดิ้นของทะเลได้” สติก็กั้นคลื่นของทะเล ความคิดที่มันตันหาทะยานอยาก ความคิดที่ผูกโกรธ อาฆาตมาดร้าย จะทำลายกัน ... ทำลายกัน...

ถ้ามีสติปัญญาขยันขันแข็งแล้วแก้ไขมัน ถ้าเราแก้ไขที่นี้ แก้ไขในหัวใจของเราได้หมดแล้วนะ สิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นมา จะไม่เกิดเลย เราจะมีความเมตตากัน เราจะให้อภัยต่อกัน เราจะเห็นคุณค่าของชีวิต

นี่สรรพสัตว์เกิดมาด้วยกัน เราเกิดมาด้วยความเมตตาจำนุนกันเห็นไหม ถ้ามันเป็นอย่างนั้น โลกมันก็ร่มเย็นเป็นสุข แต่โลกนี้มันไม่ร่มเย็นเป็นสุข เพราะจิตใจของคน จิตใจที่มันต่ำช้าสามัญ มันทำลายหัวใจดวงนั้น มันทำความหยาบช้าได้มหาศาล หัวใจที่ไม่มีคุณธรรมในหัวใจมันสูงส่งมาก

มนุสสเทโว เป็นเทวดาในร่างของมนุษย์ มนุสสเดรัจฉานโน ร่างเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นสัตว์ มนุสสเปโต ใจเป็นเปรต

นี่ใจของเขา ใจมันฝึกฝนได้ ใจทำได้ เห็นไหม มองสังคม มองโลก แล้วก็ขยันขันแข็งใจ แล้วดูเราด้วยความสังเวช เราเกิดมาเราก็พบเหตุการณ์อย่างนี้ แล้วเราเป็นเหยื่อเขาไหม เราจะขยันขันแข็งอย่างไร ถ้าเราเจอเขาได้เราก็เจอเขา ถ้าเราเจอเขาไม่ได้ เพราะมันเป็นอย่างนี้ คำว่าเป็นอย่างนี้คือ “อุเบกขา พรหมวิหาร ๔”

อุเบกขาไม่ใช่ไม่รู้ ไม่ดู ไม่แล อุเบกขาเราที่ช่วยเหลือเจือจาน จับไข้ได้ป่วยหรือเจ็บช้ำน้ำใจมา เราก็ช่วยดูแลปลอบใจเขา แต่เราจะไม่เข้าไปอย่างนั้น คำว่าอุเบกขาไม่ใช่ อุเบกขาแล้วไม่หันหน้าไปมองเลย มันก็ไม่ใช่...

ลูกหลานของเรา ญาติพี่น้องของเรา ถ้ามีความเข้าใจผิดต่างๆ เราจะไม่มองเลย มันก็ไม่ใช่ แต่เราจะไปเป็นตัวเขาเอง เราจะเป็นความรู้สึกในใจของเขาเอง มันก็เป็นไปไม่ได้ เพราะจิตใจเรา จิตใจเขามันไม่เหมือนกัน จิตใจของเรา ๆ มีคุณธรรม เรารู้ของเราว่ามันผิดหรือถูก แต่จิตใจของเขา... จิตใจของเขาถูกต้อง จิตใจอย่างนั้นมันทดแทนกันไม่ได้ แต่เราดูแลเขาด้วยเปลือกนอก ด้วยสภาวะปัจจัยต่าง ๆ ดูจากข้างนอก แต่ข้างในเราแก้แทนไม่ได้ แต่ถ้าเราชักจูงได้ เราทำของเราได้เห็นไหม

คำว่า “อุเบกขา” อุเบกขาอย่างนี้ไง อุเบกขามันทำให้เราไม่ทุกข์ไม่ยาก ถ้าเราไม่มีอุเบกขา เราทุกข์เรายากตายเลย ทำไมเราไม่มีความเห็นอย่างนั้น ทำไมเขาทำกันขนาดนั้น แล้วเราก็เจ็บช้ำน้ำใจ ปวดหัวใจ! ปวดใจ! ปวดหัวใจ!

แต่ถ้าเรามีสติปัญญาของเราเราไม่ปวดใจนะ เราเข้าใจ เราเข้าใจว่าจิตใจของเขา จิตใจเปรต จิตใจเปรตจัน แต่ร่างกายเป็นมนุษย์ มันคิดของมันอย่างนั้น ถ้าจิตใจเทวดา จิตใจพรหม มันคิดของมันอย่างนี้ แล้วจิตใจของเรามันเป็นอย่างไร จิตใจเราจะทำอย่างไร จิตใจเราจะเป็นอะไร เราก็ต้องพัฒนาของเรา เราต้องมีสติของเรา เห็นไหม

สิ่งที่เป็นอย่างนี้เป็นเพราะความคิดใช่ไหม มนุษย์จะขับเคลื่อนไปด้วยความคิด แล้วความคิดมันเกิดมาจากใจ แล้วถ้าใจมันดี ใจมันชั่วละ แล้วที่มันขับเคลื่อนกันอยู่นี้ ประจันบานกันอยู่นี้ มันเกิดจากอะไร หุ่นยนต์มันประจันบานกันไม่ได้ละ มันไปด้วยมนุษย์นี่แหละ แล้วธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเริ่มต้นจากความรู้สึก ความนึกคิดนี้ มาพอควบคุมตั้งแต่จิต แล้วมันพัฒนาขึ้นมาถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้นี้ เห็นประโยชน์ของพุทธศาสนาไหม

นี่เขาบอกว่า ชาวพุทธ... ชาวพุทธ... พุทธศาสนาประเสริฐ... ประเสริฐมาก ทำไมประเทศไทยโจรชุมมหาศาลเลย ไอ้โจรมันก็ส่วนโจร เพราะศาสนาพุทธมันไม่ได้สอนให้คนเป็นโจรนี้ แต่มันจะเป็นของมันเองเห็นไหม

แต่ถ้าเป็นพรหม เป็นเทวดาละ ศาสนาพุทธสอนให้มันเป็นอย่างนั้น ศาสนาพุทธเป็นผู้สอน ศาสนาพุทธเป็นผู้เผยแผ่ธรรม แต่เขาเอาหรือเปล่าละ มันไม่ได้โทษที่ว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประเสริฐเลย แต่เมืองไทยนี้โจรเต็มบ้านเต็มเมืองเลย แล้วศาสนาพุทธประเสริฐที่ไหนละ ศาสนาพุทธประเสริฐมาก แต่มันไม่เอาอะ มันไม่เอาของมันเห็นไหม ถ้ามันไม่เอาของมัน จิตใจมันสูงต่ำขนาดไหน

แต่เราจะเอา ถ้าเราจะเอา เราจะพิสูจน์ของเรา เราภาวนาของเรา เรายับยั้งใจของเรา เราอยู่กับโลกนะ เราเกิดมาในวิญญูะ ผลของวิญญูะ เราเกิดมากับสังคม เราเกิดจากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เราเกิดมาจากชาติตระกูลของเรา ชาติตระกูลของเรา มันก็เกิดในสังคมของเรา สังคมของเรา เราก็อยากให้อสังคมประเสริฐ สังคมเราดีทั้งนั้น

แต่จิตใจของเขาเป็นอย่างนั้น จิตใจของเขาไม่ยอมรับเหตุรับผล จิตใจของเขาคือตะแบงของเขา จะเอาของเขาไปเห็นไหม เราก็ทำคุณงามความดีของเรา เราทำบุญกุศลของเรา อุทิศส่วนกุศลให้เขา ขอให้มีความตาเห็นธรรมเกิด ขอให้จิตใจเปิดมา ให้ฟังเหตุ

ฟังผล เหตุผลนะ ใครจะมีคุณค่ามากขนาดไหน ถึงที่สุดแล้วนะ มันก็ต้องตายไปทั้งนั้น ละ ไม่มีใครจะเอาสมบัติ เอาสิ่งต่าง ๆ เอาวัตถุไปได้หรอก

สิ่งนี้ก็เหมือนกัน มันเป็นเรื่องของโลก เราอยู่กับโลก แต่มองนะ... มองกลับมา เราพิจารณาของเรา มองของเรา ดูใจคนสิ ในกลุ่มชนนี้นะ ใจของคนมันสูงต่ำ หลากหลายนัก แล้วความสูงต่ำหลากหลายนัก เห็นไหม

คูสิ มีอบนี้ เขาก็ต้องพยายามให้คนมีมุมมองอันเดียวกัน เขาพยายามชักนำเห็น ใหม แล้วเวลาอารมณ์ความรู้สึกมันเป็นอย่างนั้นไป มันก็สะท้อนกันไปหมด แต่จิตใจ ของคนมันสูงต่ำหลากหลาย เพราะคนที่มาควบคุม คนที่เอาเข้าประจันบานกัน จิตใจเขา เป็นอย่างไร

แต่คนที่เขามีใจกรุณา เขาไม่เอาคนไปตาย เขาไม่เอาคนไปประจันบานกันหรอก เขาไม่ทำ ทำอย่างนั้นมันไม่เป็นประโยชน์สิ่งใด สิ่งใดเราแก้ไขที่ใจของเรา เราภัยได้ ใหม เราให้มันเป็นคุณงามความดีขึ้นมาได้ไหม ถ้ามันเป็นขึ้นได้ ใจเราเป็นขึ้นมาได้ เรารู้ แล้วเราไม่เป็นภาระกดขี่ใครนะ เหมือนกับเป็นตุ้มสังคม เราไม่ทำสิ่งใดเลย เราก็เป็น ปัญหาของสังคมใดสังคมหนึ่ง

เราทำ! เราทำตลอดเวลา ทำทั้งการบริหารความคิด ทำทั้งการจูนเจือที่เราจะจูน เจือเขาได้ เราทำอย่างดี ทำความที่ดี แต่ใจเขาค้ำทราวมั่นเอง เขาไม่เคยเห็น ใจ ความดี อย่างหยาบ ความดีอย่างกลาง ความดีอย่างละเอียด ความดีมันมีเยอะแยะไปหมด ความดี ดีที่สุด ดีเลิศเลย

คูสิ เวลาเรานั่งเฉย ๆ นี่ “ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ทำความดีอย่าง ประเสริฐที่สุด” เห็นไหม เขาอาบเหงื่อต่างน้ำ เขาแบกหาม เขาว่าทำงานนะ โอ้เรานะก็ ทำงาน หายใจเข้า หายใจออก งานละเอียดกว่าเห็นไหม เขาบอกว่า “พวกนี้ไม่ทำงาน จี๊ เกลียดหลังยาว นั่งเฉย ๆ ลมหายใจสูดลมไป สูดลมมา เสียลมเปล่า ๆ”

มีงมิตยัပ္ยังสิ! ลมอันนี้จะทำให้คนประเสริฐขึ้นมาได้ ลมอันนี้ทำให้คนเป็นคน ดีขึ้นมาได้ นี่เขาไม่เห็นความดีอย่างนี้ ความดีที่ประเสริฐเขามองไม่เห็น แต่เขาอยากจะ อาบเหงื่อต่างน้ำ เขาจะแบกตั้นเสา เขาจะแบกเสา แบกจั่ว เขาว่านั้นเป็นการทำงาน แต่

เขาไม่เคยเห็นสุกตมเข้า และสุกตมออก มีสติปัญญานี้เป็นการทำงาน แล้วทำงานอย่างนี้ มันประเสริฐกว่าเห็นไหม

นี่โลกเขาไม่เห็นคุณงามความดีใจ เขาเห็นความดีอย่างหยาบ จับต้องได้ อำนาจ เงินทองเขาจับต้องได้ แต่เขาไม่จับต้องได้ถึงคำน้ำใจ ถึงชีวิตของคน ถึงความเป็นไปของโลก

นี่หัวใจมันแตกต่างหลากหลาย มองดูโลก ดูละคร แล้วย้อนดูตัว แล้วเตือนตัวเอง เตือนสติตัวเอง เราจะทำอะไร สักคมเป็นอย่างนี้ เราจะทำอะไร เพื่อเราเห็นไหม มอง เขา ยังคิดนะ เราไม่เป็นเหยื่อ เราไม่เป็นส่วนหนึ่งของเขา เราเป็นอิสรภาพ เราเป็นภราดรภาพ เรามีสติปัญญาของเรา แล้วเราเข้าใจเรา เราดูตัวของเรา

กรรมใดใครก่อ “ใครทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ต้องให้ผลแน่นอน” ใครทำชั่ว ต้องได้ชั่ว... ใครทำคุณงามความดี ต้องได้ความดี... ไม่มีที่ปิดลับ คนทำ คนที่บัญชาการ คนที่ควบคุม เขาทำของเขา เขามีกรรมของเขา เขาต้องได้ผลของเขา เอวัง